

## ПОКАРАННЯ ЗА ПОГРОЗУ АБО НАСИЛЬСТВО ЩОДО СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЧИ ГРОМАДЯНИНА, ЯКИЙ ВИКОНУЄ ГРОМАДСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК

**ПОНОМАРЕНКО О. В.** - оперуповноважений 2-ого відділу Управління  
оперативно-технічного забезпечення Головного управління Національної поліції  
у м. Києві

[orcid.org/0000-0001-9778-8305](https://orcid.org/0000-0001-9778-8305)

УДК 343.352

DOI 10.32782/NP.2021.4.27

Статтю присвячено дослідженню питань законодавчого встановлення санкцій та особливостей призначення покарання за погрозу або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

Аргументовано, що під час вирішення питання про призначення покарання за вчинене винним кримінального правопорушення істотне значення має передбачена КК України санкція, яка не завжди відповідає суспільній небезпеці діяння. Обґрунтовано, що забезпечення належної кримінально-правової охорони законної професійної та громадської діяльності службових осіб та інших громадян, підвищення захисту їх життя та здоров'я обумовлено посиленням кримінальної відповідальності за погрозу застосування насильства щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок. Справедливе покарання за вчинене кримінальне правопорушення має важливе значення не лише як засіб впливу на винного, але й як профілактичний захід.

З огляду на суспільну небезпечність діяння, передбачено ч. 1 ст. 350 КК України, запропоновано санкцію зазначеної частини викласти у такій редакції: «карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк». Науково обґрунтовано, що такі зміни дадуть можливість визначити кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 350 КК України, як нетяжкий злочин, що змінить його підслід-

ність (досудове розслідування будуть проводити не органи дізнання, а органи слідства), а також збільшить строк провадження, що забезпечить належний процес збирання доказів.

З урахуванням зарубіжного досвіду, судової практики і положень доктрини кримінального права, запропоновано санкцію ч. 2 ст. 350 КК України викласти у такій редакції: «карається обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк», а ч. 3 зазначеної статті – «карається позбавленням волі строком від п'яти до дванадцяти років».

Ключові слова: санкція, покарання, службова особа, громадянин, громадський обов'язок.

### Постановка проблеми

Удосконалення кримінально-правових заходів реагування на вчинене кримінальне правопорушення є складовою процесу формування правової держави. Важливе місце серед заходів кримінально-правового характеру посідає покарання, від правильного застосування якого певною мірою залежить успішність протидії злочинності [1, с. 3]. Покарання – найсуворіший захід державного примусу, який має істотне значення у протидії злочинності. Застосування кримінального покарання виступає основою та найрозповсюдженішою формою реалізації кримінальної відповідальності. Ефективність покарання залежить від обґрунтованості та правильності його при-

значення, чого не завжди притримуються судові органи України. Крім того, істотне значення під час вирішення питання про призначення покарання за вчинене винним кримінального правопорушення має передбачена КК України санкція, яка не завжди відповідає суспільній небезпеці діяння. Саме цим і обумовлений інтерес з боку теоретиків до всебічного наукового аналізу норм, що регулюють призначення покарання, перевірки їхньої правомірності та доцільності, розробці рекомендацій щодо вдосконалення практики їх застосування [1, с. 10]. Не виключенням є і проблемні питання встановлення санкцій у кримінальному правопорушенні, передбаченому ст. 350 КК України, та призначення покарання за погрозу або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

#### **Аналіз останніх досліджень і публікацій**

Питання покарання за погрозу або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, у науковій літературі розглядали такі вітчизняні вчені, як С.В. Антонов, В. Т. Дзюба, Л. В. Дорош, П. С. Єлизаров, М. П. Журавльов, П. В. Замосковцев, В. А. Клименко, С. М. Корабельников, М. І. Мельник, М. І. Хавронюк та ін. Хоча праці цих учених становлять значну наукову й практичну цінність, чимало питань, пов'язаних із встановленням санкцій, а також призначенням покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 350 КК України, залишилися дискусійними чи взагалі недослідженими.

Тому **метою статті** є аналіз проблемних питань встановлення санкцій та призначення покарання за погрозу або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

#### **Виклад основного матеріалу**

Частина 1 ст. 350 КК України передбачає, що погроза вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням чи пошкодженням майна загальноне-

безпечним способом щодо службової особи чи її близьких або щодо громадянина, який виконує громадський обов'язок, застосована з метою припинення діяльності службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, або зміни її характеру в інтересах того, хто погрожує, карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років [2].

Відповідно до ст. 12 КК України зазначене кримінальне правопорушення є кримінальним проступком за ступенем тяжкості, що не цілком відповідає його суспільній небезпечності.

У КК України подібні суспільно небезпечні діяння караються: 1) арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років (ч. 1 ст. 129 КК України); 2) штрафом до п'ятдесяти НМДГ або громадськими роботами на строк від шістдесяти до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року, або арештом на строк до шести місяців (ст. 195 КК України); 3) виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 345 КК України); 4) виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років (ч. 1 ст. 345-1 КК України); 5) обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 346 КК України); 6) виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років (ч. 1 ст. 345-1 КК України); 7) арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 377 КК України); 8) арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 398 КК України); 9) триманням у дисциплінарному батальйоні на строк до двох років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 1 ст. 405 КК України) [2].

Порівняно з загальними нормами (ч. 1 ст. 129, ст. 195 КК України), у ч. 1 ст. 350 КК України передбачено жорсткіше покарання, зокрема строк обмеження волі на 1 рік триваліший. Однак у інших спеціальних нормах передбачено покарання, пов'язане з позбавленням волі на строк від 1 до 5 років. Позиція законодавця у цих випадках логічна: законна професійна діяльність конкретних категорій службових осіб потребує посиленої кримінально-правової охорони. Не зовсім зрозумілим залишається рішення передбачити найтяжче покарання за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 350 КК України, лише у виді обмеження волі, й строком не більше 3 років, що майже відповідає санкції ч. 1 ст. 129 КК України. Крім того, санкція ч. 1 ст. 350 КК України у нинішній редакції: по-перше, не забезпечує належної кримінально-правової охорони законної діяльності службових осіб і громадян, які виконують громадський обов'язок; по-друге, не відображає необхідної диференціації кримінальної відповідальності за погрозу насильства.

Під час засудження винних за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 350 КК України, суди призначають як обмеження волі, так і арешт на різний строк, що свідчить про доцільність встановленої диференціації покарання за вчинення зазначеного діяння. Пропонуємо санкцію ч. 1 ст. 350 КК України викласти у такій редакції: «карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк». Таку редакцію зазначеної норми також пропонував С. В. Антонов [3, с. 14]. Посилення покарання за погрозу застосування насильства щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, сприятиме забезпеченню належної кримінально-правової охорони законної професійної та громадської діяльності зазначених осіб, підвищить захист їх життя, здоров'я тощо. Крім того, такі зміни дадуть змогу визначити це кримінальне правопорушення як нетяжкий злочин, що змінить його підслідність (досудове розслідування будуть проводити

не органи дізнання, а органи слідства), а також збільшить строк провадження, що забезпечить належний процес збирання доказів.

За умисне нанесення побоїв або заповідання легкого чи середньої тяжкості тілесного ушкодження службовій особі або громадянину, який виконує громадський обов'язок, у зв'язку з їхньою службовою чи громадською діяльністю, а також вчинення таких дій щодо їх близьких передбачено покарання у виді обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк [2]. Суди, за зазначене вище діяння, переважно призначають покарання у вигляді позбавлення волі [4]. Однак не завжди можна визначити з урахуванням чого суд призначає покарання, і які обставини впливають на вид і тривалість призначеного покарання, оскільки у разі вчинення діяння, передбаченого ч. 2 ст. 350 КК України, винні особи укладають угоди про примирення чи визнання винуватості [5; 6]. У змісті зазначених угод передбачають конкретний вид і розмір покарання, про які домовляються сторони кримінального провадження. Суду у такому випадку залишається лише затвердити угоду, якщо вона відповідає усім встановленим чинним законодавством вимогам.

У КК України за подібні суспільно небезпечні діяння, передбачено такі покарання, зокрема: 1) виправні роботи на строк до двох років або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк (ч. 1 ст. 122 КК України); 2) штраф до п'ятдесяти НМДГ або громадські роботи на строк до двохсот годин, або виправні роботи на строк до одного року (ч. 1 ст. 125 КК України); 3) штраф від п'ятдесяти до ста НМДГ або громадські роботи на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправні роботи на строк до одного року, або арешт на строк до шести місяців, або обмеження волі на строк до двох років (ч. 2 ст. 125 КК України); 4) штраф до п'ятдесяти НМДГ або громадські роботи на строк до двохсот годин, або виправні роботи на строк до одного року (ч. 1 ст. 126 КК України); 5) об-

меження волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 2 ст. 345 КК України); 6) обмеження волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 2 ст. 345-1 КК України); 7) позбавлення волі на строк від чотирьох до семи років (ч. 2 ст. 346 КК України); 8) обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на строк до шести років (ч. 2 ст. 377 КК України); 9) обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк (ч. 2 ст. 398 КК України); 10) позбавлення волі на строк від двох до семи років (ч. 2 ст. 405 КК України) [2].

З огляду на викладене вище, можна зазначити, що переважна більшість норм передбачає покарання у виді обмеження волі на строк до 5 років або позбавлення волі на той самий строк. Однак, слід враховувати, що відповідно до ч. 2 ст. 61 КК України, обмеження волі встановлюється на строк від одного до п'яти років. Водночас позбавлення волі встановлюється на строк від одного до п'ятнадцяти років, за винятком випадків, передбачених Загальною частиною КК України (ч. 2 ст. 63 КК України). Тобто, передбачити покарання у виді обмеження волі на строк понад 5 років у санкції статті Особливої частини КК України заборонено. Крім того, як зазначає Карпец І. І., максимальна межа покарання в основному складі кримінального правопорушення повинна бути мінімальною у кваліфікованому чи особливо кваліфікованому [7, с. 241]. Не можна не погодитися з такою позицією, оскільки кваліфікований склад кримінального правопорушення становить більшу суспільну небезпечність, ніж основний. С. В. Антонов під час дослідження окремих питань покарання за вчинення насильства щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок пропонує в санкції ч. 2 ст. 350 КК України передбачити покарання у виді обмеження волі на строк від трьох до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк [3, с. 14].

З урахуванням ступеню суспільної небезпечності діяння, передбаченого ч. 2 ст. 350 КК України, а також положень За-

гальної частини цього кодексу, пропонуємо залишити без змін санкцію ч. 2 зазначеної статті.

Відповідно до ч. 3 ст. 350 КК України, кримінальна відповідальність настає за умисне заподіяння тяжкого тілесного ушкодження службовій особі або громадянинові, який виконує громадський обов'язок, у зв'язку з їхньою службовою чи громадською діяльністю, а також вчинення такої дії щодо їх близьких. Зазначені діяння караються позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років [2].

У КК України за подібні суспільно небезпечні діяння, передбачено такі покарання, зокрема: 1) карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років (ч. 1 ст. 121 КК України); 2) карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років. (ч. 3 ст. 345 КК України); 3) карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років. (ч. 3 ст. 345-1 КК України); 4) карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років (ч. 3 ст. 346 КК України); 5) карається позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років (ч. 3 ст. 377 КК України); 6) карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років (ч. 3 ст. 398 КК України) [2]. Переважна більшість зазначених норм передбачає покарання у виді позбавлення волі на строк від 5 до 12 років.

Попри зазначене, деякі вчені акцентують увагу на посиленні покарання за вчинення насильства щодо службових осіб і громадян, які виконують громадський обов'язок. С. В. Антонов не погоджується з рішенням законодавця та пропонує санкцію ч. 3 ст. 350 КК України викласти у такій редакції: «карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років» [3, с. 14]. З огляду на судову практику, можна стверджувати, що суди переважно або призначають покарання на підставі угод, або з урахуванням ст. 69 КК України, що значно зменшує розмір покарання. При цьому, застосування зазначеної норми назавжди є обгрунтованим [8].

Належний кримінально-правовий захист професійної діяльності та виконання

громадського обов'язку полягає і у відповідному реагуванні судів за кримінальне правопорушення, вчинені проти осіб, які здійснюють зазначену діяльність. Справедливе покарання за вчинене кримінальне правопорушення має важливе значення не лише як засіб впливу на винного, але й як профілактичний захід. На нашу думку, передбачене покарання за насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, у виді позбавлення волі строком від п'яти до дванадцяти років цілком відповідає суспільній небезпечності діяння та виконує як каральну, так і профілактичну функції.

### Висновки

Істотне значення під час вирішення питання про призначення покарання за вчинене винним кримінального правопорушення має передбачена КК України санкція, яка не завжди відповідає суспільній небезпечності діяння.

З огляду на положення доктрини кримінального права та судової практики, запропоновано такі редакції санкцій ст. 350 КК України: 1) ч. 1 – карається арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавлення волі на той самий строк; 2) ч. 2 – караються обмеженням волі на строк від трьох до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк; 3) карається позбавлення волі строком від п'яти до дванадцяти років.

Посилення кримінальної відповідальності за погрозу застосування насильства щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок, сприятиме забезпеченню належної кримінально-правової охорони законної професійної та громадської діяльності службових осіб та інших громадян, підвищить захист їх життя та здоров'я.

Аргументовано, що такі зміни дадуть можливість визначити кримінальне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 350 КК України, як нетяжкий злочин, що змінить його підслідність (досудове розслідування будуть проводити не органи дізнання, а органи слідства), а також збіль-

шить строк провадження, що забезпечить належний процес збирання доказів.

### Література

1. Євдокімова О. В. Призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2007. 235 с.

2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3384>.

3. Антонов С. В. Кримінальна відповідальність за посягання на діяльність службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок (ст. 350, 352 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2010. 22 с.

4. Вирок Октябрського районного суду м. Полтави від 17 черв. 2020 р. № 554/3518/20 (провадження № 1-кп/554/330/2020). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89866954>.

5. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 8 трав. 2020 р. № 161/5528/20 (провадження № 1-кп/161/685/20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89136796>.

6. Вирок Северодонецького міського суду Луганської області від 9 лют. 2021 р. № 428/816/21 (провадження № 1-кп/428/380/2021). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96186039>.

7. Карпец И. И. Наказание. Социальные, правовые и криминологические проблемы. М. : Юрид. лит., 1973. 287 с.

8. Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 7 жовтня 2011 року № 1806/1-8/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/18660679>.

*Ponomarenko O. V.*

### **PUNISHMENT FOR THREAT OR VIOLENCE AGAINST AN OFFICIAL OR CITIZEN PERFORMING A PUBLIC DUTY**

The article is devoted to the study of the issues of legislative establishment of sanctions and peculiarities of sentencing for threat or violence against an official or a citizen performing public duty.

It is argued that when deciding on the imposition of punishment for a criminal offense

committed, the sanction provided by the Criminal Code of Ukraine is essential, which does not always correspond to the public danger of the act. It is substantiated that ensuring proper criminal protection of lawful professional and public activities of officials and other citizens, increasing the protection of their lives and health is due to increased criminal liability for the threat of violence against an official or citizen performing public duty. A fair punishment for a criminal offense is important not only as a means of influencing the perpetrator, but also as a preventive measure.

Given the public danger of the act under Part 1 of Art. 350 of the Criminal Code of Ukraine, it is proposed to state the sanction of this part in the following wording: «punishable by arrest for up to six months or restriction of liberty for up to three years, or imprisonment for the same period». It is sci-

entifically substantiated that such changes will make it possible to determine the criminal offense under Part 1 of Art. 350 of the Criminal Code of Ukraine, as a minor crime that will change its jurisdiction (pre-trial investigation will be conducted not by investigators, but by investigators), as well as increase the term of proceedings, which will ensure a proper process of gathering evidence.

Taking into account foreign experience, judicial practice and the provisions of the doctrine of criminal law, the sanction of Part 2 of Art. 350 of the Criminal Code of Ukraine to read as follows: «punishable by restriction of liberty for a term of three to five years or imprisonment for the same term», and Part 3 of this article – «punishable by imprisonment for a term of five to twelve years».

**Key words:** sanction, punishment, official, citizen, public duty.

